

Avrupa Birliği Turizm Politikaları ile Türkiye Turizm Politikalarının Karşılaştırılması* (Comparison of European Union Tourism Policies and Turkey Tourism Policies)

* Gözde YILDIRIM^a

Yasin KELEŞ^b

^a Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Samsun-Türkiye
(gzde.yld@hotmail.com) <https://orcid.org/0000-0001-6902-0534>

^b Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Ana Bilim Dalı, Samsun-Türkiye
(yasin.keles@omu.edu.tr) <https://orcid.org/0000-0002-6879-448X>

MAKALE GEÇMİŞİ

Gönderim Tarihi:

19.09.2022

Kabul Tarihi:

29.10.2022

Anahtar Kelimeler:

Turizm,
Avrupa Birliği Turizm Politikası,
Türkiye Turizm Politikası

Keywords:

Tourism,
European Union Tourism Policy,
Turkey Tourism Policy

Makalenin Türü: Derleme

*Sorumlu Yazar: Gözde YILDIRIM

E posta: gzde.yld@hotmail.com

ÖZ

Dünyadaki turizm hareketlerinde ve toplam turizm gelirinde en büyük pay Avrupa kıtasındadır. Avrupa kıtasının en önemli ve yönlendirici gücü olan Avrupa Birliği birçok ekonomik alanda olduğu gibi turizmde de eğilimleri ve gelişmeleri belirleyen, üye ülkeler ile turizmin dümenini yöneten bir role sahiptir. Türkiye'nin gerek Avrupa Birliği ile ilişkileri gerekse turizm pazarının önemli bir bölümünü Avrupa kıtasının oluşturması, Avrupa Birliği'nin turizme yönelik yaklaşımlarını yakından takip etmesini gerekli kılmaktadır. Bu çalışmanın amacı Avrupa Birliği turizm politikaları ile Türkiye turizm politikalarının karşılaştırılmasıdır. Bu amaç çerçevesinde Avrupa Birliği'nin doğrudan ve dolaylı turizm politikalarının yanı sıra Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin ulusal turizm politikaları irdelenmiştir. Araştırmada yapılan karşılaştırma sonucunda Avrupa Birliği ile Türkiye turizm politikalarının, benzer politikalara odaklandıkları ancak belli noktalarda farklılaştığı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda politika yapıcılara, turizm politikalarına yönelik öneriler sunulmuştur. Özellikle Türkiye turizm pazarının önemli bölümünü Avrupa ve AB ülkelerinin oluşturması nedeniyle, bu ülkelerin turizm politikalarının yakından takip edilmesi ve Türkiye'nin Avrupa pazarını koruyup güçlendirmesi adına gerekli tedbirlerin alınması noktasındaki öneri, Türkiye'nin AB içerisindeki rekabet edilebilirliğini artırması açısından önemlidir.

ABSTRACT

The European continent has the largest share in tourism movements and total tourism income in the world. The European Union, which is the most important and leading power of the European continent, has a role that determines trends and developments in tourism, as well as in many economic areas and holds the control of tourism with its member countries. Turkey's both its relations with the European Union and the fact that the European continent constitutes an important part of the tourism market, necessitate to follow closely the European Union's approaches to tourism. The aim of this study is to compare the tourism policies of the European Union with the tourism policies of Turkey. Within the framework of this purpose, the direct and indirect tourism policies of the European Union as well as the national tourism policies of the European Union member countries were examined. As a result of the comparison, it has been evaluated that the tourism policies of the European Union and Turkey are in the same direction at certain points, but different applications take place and differ in some points. In this context, some suggestions have been presented to policy makers.

Makalenin Künyesi: Yıldırım, G. ve Keleş, Y. (2022). Avrupa Birliği Turizm Politikaları ile Türkiye Turizm Politikalarının Karşılaştırılması. AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi, 25 (2), 145-169.

1. GİRİŞ

Turizm sektörü ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan yarattığı etkilerle uluslararası boyutlarda etkiler ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası turist varışları incelendiğinde, turizm sektöründen dünyada en çok payı alan bölge %51 ile Avrupa'dır (UNWTO,2022). Avrupa ülkeleri ekonomik ve toplumsal yaşam bakımından bakıldığında refah düzeyi yüksek ülkelerdir. Bununla birlikte kendi içinde siyasal ve ekonomik bir güç oluşturmak için Avrupa Birliği kurulmuştur. Bu açıdan dünyada birçok ekonomik sektörün yönlendirilmesinde Avrupa Birliği politikalarının önemli bir yeri olduğu göz ardı edilemez.

Avrupa Birliği'nin sahip olduğu siyasi ve ekonomik gücün yanı sıra Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olma isteği AB'yi Türkiye açısından önemli kılmaktadır. Türkiye ile AB ilişkileri ilk olarak Ankara Antlaşmasıyla 12 Eylül 1963 tarihinde başlamıştır. 1983 yılında Türkiye'nin birliğe tam üyelik başvurusu için Helsinki Zirvesi'nde (1999) Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit koşullarda aday ülke olarak kabul edilmesinden dolayı Helsinki Zirvesi AB ve Türkiye ilişkileri açısından dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Özer, 2007:67). Ayrıca AB ve Türkiye ilişkileri için 2004 yılında gerçekleşen Brüksel Zirvesiyle Türkiye'nin siyasi *kriterleri* karşıladığı belirtilerek 2005 yılında birlik ile Türkiye arasındaki müzakereleri başlatması açısından önemlidir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2022). Türkiye ile AB arasındaki görüşmeler 2012 yılına kadar devam etmiş 2012 yılında pozitif gündem oluşturularak önemli konularda iş birliği yapılması hedeflenmiştir. Ancak pozitif gündem 2014 yılında sona ermiş 2018 yılında ise AB Genel İşler Konseyi, Türkiye'nin birlikten uzaklaştığını belirterek katılım müzakerelerini fiilen durdurma kararı vermiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2021).

Her ne kadar Türkiye-AB ilişkileri önceki yıllara nazaran yoğunluğunu yitirmiş olsa da ekonomik ilişkiler Türkiye'nin Avrupa ve Avrupa Birliği ülkelerini göz ardı etmesi mümkün değildir. Turizm sektörü açısından bakıldığında, Avrupa'nın dünya turizm pazarının yarısından fazlasını barındırmasının yanı sıra Türkiye'yi ziyaret edenlerin yaklaşık %80'lik bölümünün Avrupalı turistlerden oluşması, Türkiye'nin Avrupa ve AB ilişkilerinin turizm sektörü açısından yoğun olduğuna işaret etmektedir. Söz konusu ilişkiler yalnızca turist sayısına bağlı kalmamakla birlikte turizme yönelik geliştirilen politikaları açısından da karşılıklı izleme ve takip etme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda

araştırmanın amacı Türkiye Turizm politikaları ile AB Turizm Politikalarının karşılaştırmasını yapmaktadır. Bu amaç çerçevesinde şu araştırma sorularının cevabı aranmıştır:

- AB Turizm politikaları geçmişten günümüze nasıl şekillenmiştir?
- Türkiye Turizm politikaları geçmişten günümüze nasıl şekillenmiştir?
- AB ve Türkiye Turizm politikalarının ortak ve farklı yönleri nelerdir?

Turizm pazarının önemli bir bölümünü oluşturan AB ülkelerindeki turizm politikalarının gelişimi ve geleceğe yönelik öngörülerini izlemek, Türkiye'nin turist *profilini* şekillendirmesine, hizmet kalitesini arttırmaya yönelik atacağı adımlarda önemli ipuçları sunabilir. Bu doğrultuda araştırma soruları çerçevesinde karşılaştırılan politikalar, Türkiye'nin turizm politikası geliştirmesinde ve politikaların uygulanmasında ilgili taraflara katkı sağlayacaktır. Araştırmanın devam eden bölümünde AB turizm politikaları incelenmiştir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ TURİZM POLİTİKALARI

Avrupa'da turizm, çok eski dönemlerde öncelikle eğitim amaçlı yer değiştirmelerle gelişmeye başlamıştır. 19. yüzyıldan itibaren ulaşım ağlarındaki hızlı gelişmeler ile birlikte turizm Avrupa'da yaygınlaşmaya başlamıştır (Gyr, 2010:4). Avrupa'da turizm sektörü, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik büyümenin önemli bir gücü olarak kabul edilmiştir (Karayazı, 2019:78). Dünya Turizm Örgütü verilerine göre Avrupa dünya turizm pazarının yaklaşık %68,2 pay ile dünyanın en çok ziyaret edilen bölgesidir. Tablo 1'de turizm bölgelerine göre ziyaretçi sayılarına ve turizm gelirlerine yer verilmiştir:

Tablo 1. Dünya'daki turist sayısının ve turizm gelirlerinin dağılımı

	Afrika		Amerika		Asya-Pasifik		Avrupa		Orta Doğu	
	Turist Sayısı Milyon kişi	Turizm Geliri Milyar \$	Turist Sayısı Milyon kişi	Turizm Geliri Milyar \$	Turist Sayısı Milyon kişi	Turizm Geliri Milyar \$	Turist Sayısı Milyon kişi	Turizm Geliri Milyar \$	Turist Sayısı Milyon kişi	Turizm Geliri Milyar \$
2010	50,5	30,5	151,8	210,3	207,5	254,3	490,8	430,9	56,1	75,1
2011	50,8	32,9	157,3	228,3	221,2	297,8	524,0	489,6	50,6	70,3
2012	52,5	34,0	163,8	245,2	237,9	322,6	544,5	481,0	56,7	78,9
2013	54,9	34,0	170,6	266,7	254,1	352,9	569,7	519,6	58,3	82,3
2014	55,2	35,8	183,6	282,3	269,6	359,9	580,8	541,1	63,0	95,0

2015	53,9	31,4	194,1	297,5	284,4	351,9	612,1	472,7	65,1	65,3
2016	58,2	32,0	201,3	305,2	306,2	367,2	622,0	474,1	63,5	69,2
2017	62,9	36,4	210,8	316,2	324,4	392,0	677,2	521,8	65,5	77,5
2018	66,9	38,8	216,0	322,5	346,3	435,2	716,8	569,7	68,7	89,0
2019	68,2	38,9	219,3	330,1	360,1	441,4	746,9	574,3	73,2	98,7
2020	16,2	14,9	70,0	125,5	59,3	126,2	237,3	237,7	19,9	43,2
2021	18,5	16,6	82,4	139,8	20,9	94,0	281,3	307,6	18,2	58,6

Kaynak: (UNWTO, 2022)

Tablo 1 incelendiğinde, Avrupa'nın turist sayısı ve toplam turizm geliri bakımından diğer bölgelere üstünlük sağladığı görülmektedir. Avrupa'nın turistler tarafından çekici bir bölge konumunda olması ve bölgenin kültürel zenginliğinin, uluslararası pazarda sahip olduğu imaj üzerinde önemli etkisi vardır. Özellikle AB'ye üye ülkeler arasında bulunan Fransa, İspanya ve İtalya gibi ülkeler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verileri incelendiğinde, sırasıyla, en çok turist ağırlayan ülkelerdir. Neredeyse Avrupa'daki ziyaretçilerin yarısına yakın bir bölümü bu ülkeleri ziyaret etmektedir (UNWTO, 2022)

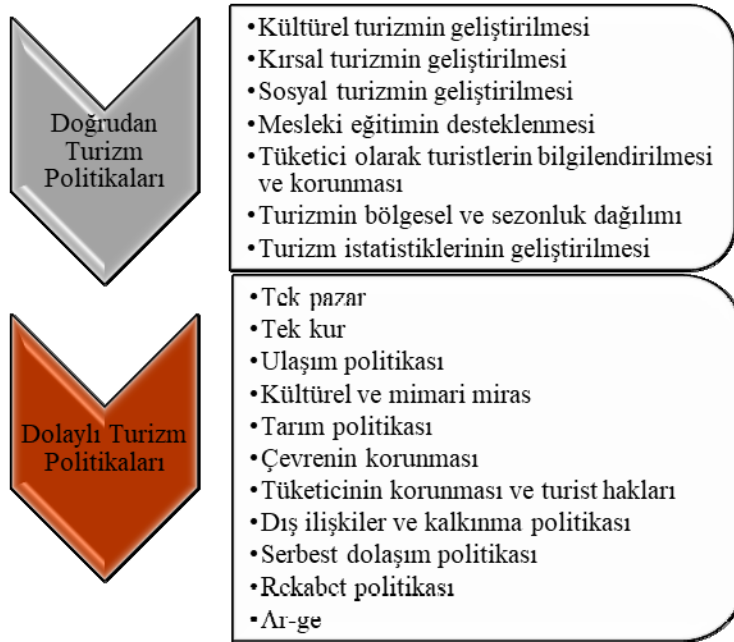
Avrupa Birliği ülkeleri turist çekiciliği yüksek ülkeler olmasına ve ekonominin önemli bir kısmını oluşturmasına rağmen, birliğin turizm faaliyetlerini düzenleyen ve belli standartlar oluşturan ortak bir politikası bulunmamaktadır (Akbaş ve Mutlu, 2016:124). Birliğin turizm sektörüne yönelik ortak bir politikasının olmamasının sebepleri şunlardır (Tekindağ, 2014:3; Dinçer, Türkay ve Avunduk, 2015:52):

- Bölgesel farklılıklar
- Teşkilatlanma eksikliği
- Rekabet koşullarının farklılığı
- Turizm gelirlerinin farklılığı
- Turizmin farklı sektörler ile ilişki içerisinde olmasından dolayı kapsamlı ve karmaşık bir politika ihtiyacı
- Üye ülkelerin ortak politika konusunda isteksiz yaklaşımları ortak politika önündeki engeller olarak nitelendirilmektedir.

Yukarıda sıralanan maddeler çerçevesinde AB'ye üye birçok ülkenin bulunması sebebiyle (güncel üye sayısı 27) ortaya çıkan bölgesel farklılıklar, bu ülkelerin bir araya gelerek tek bir teşkilatlanma sisteminin kurulmasını zorlaştırması, her ülkenin sektörde rekabet gücünün farklı olması örneğin; birliğe üye Fransa ile yine AB'ye üye olan İrlanda'nın rekabet düzeyinin farklılığı ve buna bağlı olarak ülkelerin sektörden elde ettiklerin gelirin değişiklik göstermesi ve sektörün birçok sektör ile ilişkili olması gibi zorluklardan dolayı ortak bir turizm politikasının oluşturulmasına üye ülkeler isteksiz yaklaşmıştır.

Bilindiği üzere dünyadaki turist sayısı ve turizm gelirleri, 1990'lı yıllarla beraber önemli derecede artış göstermeye başlamıştır. Hızlı teknolojik gelişmeler ve yaşam koşullarının farklılaşmasıyla beraber turist eğilimlerinin değişiklik göstermeye başladığı fark edilmiştir. AB de 1990'lı yıllara kadar turizm sektörüne yönelik ortak bir turizm politikası oluşturma amacı edinmemiştir (Paksoy, 2005:58). AB, 1990'lı yılların başına kadar turizmin özellikle bölgesel kalkınma ve istihdam üzerindeki öneminin farkına varmıştır. Fakat turizme karşı sektörel bir yaklaşım yerine dolaylı olarak turizm faaliyetlerini sürdürmeyi tercih etmiştir (Ateşoğlu,2006:43). 1990 yılı “Avrupa Turizm Yılı” olarak ilan edilerek ilk kez turizm, AB kaynakları ile direkt olarak desteklenmesi gündeme gelmiştir (Arslan, 2014:431). Avrupa Turizm Yılı; turizmin bütünleşme aracı olma özelliğini öne çıkararak, turizmin ekonomik ve sosyal katkılarına dikkat çekmeyi amaçlamıştır (Commission of the European Communities, 1991:13). Avrupa Komisyonu tarafından 1994 yılında ise Avrupa Birliği içerisinde turizm sektörünün rolünü belirleyen Yeşil Kitap adlı çalışma hazırlanmıştır. Yeşil Kitap adlı çalışmanın amaçları; turizm hakkında enformasyonun gelişmesi, sektörde iş birliği, turistlerin tüketici olarak algılanması şeklindedir (Karayazı, 2019:91). 1997 yılında PHILOXENIA isimli programı yürürlüğe sokarak turizmin gelişimi amaçlanarak Avrupa'da istihdam ve ekonomik büyüme hedeflenmiştir. 2001 yılında komisyon, *Working Together For the Future of European Tourism* belgesiyle turizm sektörünün rekabet gücü hakkında fikirler sunulmuş, 2002 yılında önemli bir adım atılarak turizm hakkında ilk defa konsey kararı alınarak Avrupa'nın bir turizm merkezi olarak tanıtılması önerilmiştir (Arslan, 2014:431). 2005 yılında Yenilenmiş AB Turizm Politikası isimli bir tebliğ sunularak Avrupa Birliği turizminin rekabet gücünün artırılması amaçlanmıştır (Sivil, 2007:58). Günümüzde ise Avrupa Birliği'ne dair turizm politikaları incelendiğinde birlik, doğrudan ve dolaylı turizm politikaları ile sektörle ilgilenmektedir.

AB, turizm sektöründeki faaliyetleri düzenlemek amacıyla sektörü, bağlantılı konular çerçevesinde dolaylı politikalar ile ele almıştır (Tekindağ, 2014:3). Birliğin dolaylı turizm politikaları; çevrenin korunması, tüketicinin korunması, tek pazar, ekonomik ve parasal birlik, ulaşım politikası, kültürel ve mimari miras, tarım politikaları, dış ilişkiler ve kalkınma, serbest dolaşım politikası, rekabet politikası ve ar-ge şeklindedir (Arslan, 2014). 1990'lı yıllar ile birlikte Avrupa'da turizme yönelik daha ciddi adımlar atmaya başlamıştır. Turizmin gelir getirici etkisi ve olumlu etkilerinin fark edilmesinin ardından AB sektöre ilişkin doğrudan turizm politikaları geliştirmiştir. Birliğin sektöre ilişkin doğrudan turizm politikaları; kültürel turizmin geliştirilmesi, kırsal turizmin geliştirilmesi, sosyal turizmin geliştirilmesi, turizm eğitiminin desteklenmesi, tüketici olarak turistlerin bilgilendirilmesi ve korunması, turizmin bölgesel ve sezonluk dağılımı, turizm istatistiklerinin geliştirilmesi şeklindedir (Avcıkurt, 1997; Tekindağ, 2014).

Şekil 1. Avrupa Birliği'nin turizm politikaları

Kaynak: (Arslan, 2014; Tekindağ, 2014)

Avrupa Birliği dolaylı turizm politikaları çerçevesinde tek pazar ile ürün çeşitliliğinin artırılması ve rekabet gücünün artırılmasını, tek kur politikası ile kurlardaki dalgalanmalarının azalmasını, para değişim maliyetlerinin azalmasını, ulaşım politikasıyla; turist akışının

hızlanması için ulaşım ağının geliştirilmesi, kültürel ve mimari miras politikası ile birlik içerisinde yer alan kültürel ve mimari yapıların restore edilip müze veya otel olarak tasarlanması, tarım politikası; *agro* turizmin geliştirilerek tarım toplumlarının turizmden pay elde etmeleri, çevrenin korunması; turizm faaliyetlerinin çevreye verdiği zararları engellemek amacıyla “Kirleten Öder” anlayışı gibi uygulamaların geliştirilmesi, turist hakları ve tüketicinin korunması; birlik sınırları içerisinde yer alan üye ülkeler arasında turizmi teşvik etmek amaçlı turizm sektöründe hizmet veren özel ve kamu kuruluşlarının turist haklarına gereken önemin verilmesi için yoğun çalışmaların yapılması, dış ilişkiler ve kalkınma politikası ile üçüncü dünya ülkeleriyle olan ilişkilerin geliştirilmesi, birliğe üye ülkeler için yeni destinasyonların oluşturulması, serbest dolaşım politikası; sektörde nitelikli kişilerin veya turizm yatırımcılarının üye ülkeler arasında herhangi bir engel olmaksızın çalışması, rekabet politikası ile sektörde tekelliliğin engellenmesi, kobilerin desteklenmesi, ar-ge ile turizm teknolojisi gelişmesine ilişkin araştırma ve geliştirme projelerini teşvik edilmesi amaçlanmıştır (Arslan, 2014; Karakuş, 2003; Çiçek ve Özgen, 2001). Avrupa Birliği belirlediği bu dolaylı turizm politikaları ile ürün çeşitliliği fazla, rekabet gücü yüksek, turist haklarının korunduğu çevreye duyarlı kaliteli bir sektörün oluşturulmasını amaçlanmıştır.

Avrupa Birliği'nin doğrudan turizm politikaları; kültürel turizmin geliştirilmesi, kırsal turizmin geliştirilmesi, sosyal turizmin geliştirilmesi, turizm eğitiminin desteklenmesi, turistlerin bilgilendirilmesi ve korunması, sektörün bölgesel ve sezonluk dağılımı, turizm istatistiklerinin geliştirilmesi şeklindedir (Tekindağ, 2014). Birlik kültürel turizmin geliştirilmesi ile Avrupa kültür ve yaşam tarzının tanıtılması, kültürel turizmin teşvik edilmesini, kırsal turizmin geliştirilmesiyle; kırsal alanların ve bazı bölgelerin kalkınmasını sağlamak, sosyal turizmin geliştirilmesi ile “Herkes İçin Turizm” anlayışı benimsenerek tüm bireylerin tatil yapmasını sağlamak, turizm eğitiminin desteklenmesi; nitelikli ve kaliteli bir sektörün oluşturulması, turistlerin bilgilendirilmesi ve korunması politikası ile turistlerin tüketici hakları kapsamında değerlendirilip, haklarının güvence altına alınması; sektörün bölgesel ve sezonluk dağılımı ile alternatif turizm çeşitleri geliştirilerek turizmin bir sezona yoğunlaşmasının engellenmesi, turizm istatistiklerinin geliştirilmesi; sektörde başarı sağlanması adına gelen turist sayısı, turizm gelirleri, gelen turistlerin ülkeleri vb. istatistiklerin belli bir noktada toplanarak düzenli bir şekilde tutulması amaçlanmıştır (Tekindağ, 2014; Emekli, 2005; Soykan, 2000; Bıçkı, Ak ve Özgökçeler, 2013; Sivil, 2007).

AB'nin gerek doğrudan turizm politikaları gerekse dolaylı turizm politikaları hedeflediği ana hususlar turizm sektörünün niteliğinin artırılması, Avrupa kültürünün tanıtılması, herkesin turizm faaliyetlerine katılımının sağlanması, çevresel duyarlılık ve sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesi, turist haklarının korunması, turizm çeşitliliği ile turizmin tüm yıla yayılması şeklinde özetlenebilir. Türkiye'nin turizm politikalarının da benzer hususları içerdiğini ifade etmek mümkündür. Ancak Türkiye'nin turizm politikalarının kronolojik olarak incelemesi, daha sağlıklı bir karşılaştırma imkânı sağlayacaktır.

3. TÜRKİYE TURİZM POLİTİKALARI

Türkiye sahip olduğu tarihi geçmişi, kültürel ve mimari değerleri, coğrafi konumuyla turizm açısından potansiyeli yüksek bir ülkedir. Birçok ülkede olduğu gibi turizm sektörü Türkiye'de de ekonomik sorunlara karşı çözüm olarak görülmektedir (Tonbil, 2019:31). Turizm sektörü, Türkiye'de önemli oranda döviz girdisi oluşturarak, istihdam imkânları sağlayarak işsizliğin azalmasında ve ödemeler dengesi üzerindeki sorunların giderilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir (Çımat ve Bahar, 2003:2). Özellikle ekonomik gerekçeler başta olmak üzere, toplumsal, çevresel ve kültürel açıdan Türkiye'de turizmin planlı bir biçimde gelişimi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de turizm politikalarının gelişimi, planlı dönem öncesi ve sonrası olarak incelenebilir.

1923-1963 yılları arasındaki zaman dilimini kapsayan planlı dönem öncesinde Türkiye'de karayolları, limanlar ve konaklama tesisleri yetersiz ve sektöre yönelik çalışmalar oldukça kısıtlıdır. 1929 yılında dünya ekonomik krizi ve 1939 yılında başlayan II. Dünya Savaşı nedeniyle turizm hareketleri olumsuz yönde etkilenmiştir (Akça, 2016:722). Bu dönemde turizm sektörü için yapılan teşvik ve yatırımlar hakkında rakamsal değerler bulunmadığından dolayı kapsamlı bir değerlendirme yapılması mümkün değildir (Ünlüönen ve Tayfun, 2009:3). Ancak bu dönemde de sektöre yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bu adımlardan ilki Atatürk'ün önerisi ile Reşit Saffet Atabinen ve bir grup aydın tarafından 1923 yılında kurulan Türk Seyyahın Cemiyeti'dir. Bu cemiyet sırasıyla 1926 yılında Türkiye Turing Kulübü, 1930 yılında ise Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu adını almıştır. 1934 yılında turizm sektörü ilk kez bir kamu hizmeti olarak tanımlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte 1950'li yıllarda turizm sektörüyle ilgili gelişmeler hız kazanmıştır. 1953 yılında Turizm Teşvik Kanunu çıkarılmış, 1955 yılında

Turizm Bankası kurulmuş, 1957 yılında turizm ilk kez bakanlık düzeyinde ele alınmış ve 1960 yılında TC. Turizm Bankası kurulmuştur. Planlı dönem öncesi olarak tanımlanan bu dönemde turizme yönelik büyük yatırımlar yapılmaya başlanmasa da turizm devlet tarafından ciddiye alınmış ve bakanlık düzeyinde ele alınmaya başlamıştır (Altıntaş ve Şahin, 2007:19; Dinçer ve Çetin, 2015:172-173). Özellikle genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, bütün dünyanın ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan yeniden şekillendiği bu dönemde turizm için attığı adımlar oldukça önemlidir.

30 Eylül 1960 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı kurularak, 1960 sonrasında oluşturulan iktisat politikalarına düzenleme getirmek, politikaları bilimselleştirmek ve iktisat politikalarına istikrar kazandırmak amaçlanmıştır (Özdemir, 2014:8). Türkiye'nin 1963 yılında planlı döneme geçmesiyle ile ülkenin sosyo-ekonomik durumu ve ihtiyaçları kapsamında 15 yıllık plan hazırlanmasına gerek duyulan kalkınma planları hazırlanmıştır (Tüzünkan, 2015:91). Günümüze dek on bir tane kalkınma planı hazırlanmış olup bu planların ilk dokuzu Devlet Planlama Teşkilatı tarafından, onuncu plan Kalkınma Bakanlığı tarafından, on birinci plan ise T.C. Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan bu kalkınma planları çerçevesinde turizme detaylıca yer verilerek sektör hakkında politikalar belirlenmiştir. Kalkınma planlarında turizme ilişkin odaklanılan temel unsurlar Tablo 2'de özetlenmiştir:

Tablo 2. Kalkınma planlarında turizme ilişkin belirlenen hedefler

Kalkınma Planı	Başlıca Hedefler
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	Tanıtım Teşkilatlanma Turizm eğitimi Turistik tesislere kredi sağlanması
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)	Tanıtım İşletme politikası oluşturulması Sektöre ilişkin kredileri düzenleyecek örgüt kurulması Mesleki eğitimin koordine edilmesi Kitle turizmin geliştirilmesi
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)	Kitle turizmüne uygun tesisler Altyapının geliştirilmesi Milli park ve tarihi eserlerin onarımı Sosyal turizmin geliştirilmesi İç turizmin geliştirilmesi Turizm eğitimi

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	Kitle turizmin geliştirilmesi Konaklama kapasitesinin artırılması Yatak kapasitesinin artırılması Sosyal turizmin geliştirilmesi Charter seferlerinin düzenlenmesi
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	Konaklama ve yatak kapasitesini artırma OECD, OPEC, Balkan ve Üçüncü Dünya Ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi Kitle turizmin ve bireysel turizmin geliştirilmesi Turizm istatistiklerinin tutulması
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	Sektörde çeşitlilik Altyapı ve üstyapının geliştirilmesi Charter taşımacılığının geliştirilmesi Mevsimselliğin uzatılması Aile işletmeciliğinin ve küçük kapasiteli işletmelerin teşvik edilmesi
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	Doğal ve kültürel varlıkların zenginleştirilmesi Sürdürülebilirlik Mevsimselliğin iyileştirilmesi Yeni potansiyel turizm alanlarının oluşturulması
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	Turizmin 12 aya yayılması Turizm yatırımlarında çevreye duyarlılık esaslarına uygunluk Küçük ölçekli işletmelerin geliştirilmesi Mesleki eğitim standartların oluşturulması Yeni potansiyel turizm alanların oluşturulması Sürdürülebilir turizm
Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)	Kitle turizm Sürdürülebilir turizm Çevreye duyarlılık
Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)	Ülke turizminin markalaştırılması Turizmde çeşitlilik Altyapının iyileştirilmesi Sürdürülebilirlik Pazardaki değişimler doğrultusunda tanıtım planlaması Nitelikli personelin yetiştirilmesi
On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)	Turizm çeşitliliği Sezonun uzatılması Hizmet kalitesinin güçlendirilmesi Harcama potansiyeli yüksek olan turistlerin ülkeye çekilmesi Konaklama dışında da turistlerin harcama yapmasını sağlamak

Kaynak: (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022).

Kalkınma planları çerçevesinde ilk plan döneminden (1963-1967) dördüncü kalkınma planına (1979-1983) kadar kitle turizmin gelişimine odaklanılmışken, dördüncü plan döneminden sonra kitle turizminin yanında bireysel turizmin de geliştirilmesi gündeme getirilmiştir. Turizmin kıyı şeridinde yoğunlaşması ile yedinci plan dönemiyle (1996-2000) birlikte yeni turizm çeşitlerinin oluşturulması hedeflenmiştir. Kalkınma planlarında sürekli turist sayısını

artırma, tesis sayısını artırma ve kitle turizmin geliştirilmesine yönelik izlenen politikalar doğal ve tarihi değerlerin tahribi, çevre kirliliği gibi sorunları beraberinde getirmiştir. Bu nedenle sekizinci plan dönemiyle (2001-2005) beraber sürdürülebilir yaklaşımlar, çevreye duyarlı konaklama tesis standartlarının oluşturulması yönünde hedefler belirlenmiştir. Türkiye'nin kalkınma planlarında ilk olarak yatak kapasitesini artırma, kitle turizmin geliştirilmesi, turizm potansiyeli yüksek olan özellikle kıyı turizminin geliştiği bölgelere yatırımın yoğunlaşması gibi başlıklar ön plana çıkarken daha sonra bireysel turizm, turizmin çeşitliliği, turizmin 12 aya yayılması, çevreye duyarlılık, sürdürülebilirlik ve son kalkınma planı olan On Birinci Kalkınma Planı ile de sektörde dijitalleşme ve yeni pazarların oluşturulması şeklinde politikaların şekillendiği dikkat çekmektedir.

Türkiye turizm politikaları kalkınma planlarında yer alan politikalar ile sınırlı kalmayıp turizm şuraları ve 2023 turizm stratejisi ile sektör hakkında çeşitli planlar oluşturmuştur. Türkiye'nin uluslararası turizm pazarında rekabet gücünü yükseltmek ve marka imajını güçlendirmek için ilki 20-22 Ekim 1998 yılında düzenlenen şurada; turizm ekonomisini küresel çapta rekabet edebilen seviyede geliştirilmesi hem yurt içi hem de yurt dışı turistlerin beklentilerini karşılamak, ülkenin sahip olduğu kültürel zenginlikleri koruyarak sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmiştir (Özdemir, 2002:6). İlk turizm şurasından dört yıl sonra 2002 tarihinde 2. Turizm Şurası toplanmıştır. 2. Turizm Şurası ile sürdürülebilir bir turizm politikasının geliştirilmesi, sektörün öncelikli olarak kabul edilmesi ve buna yönelik önlemlerin alınması, turizm politikasının 5 yıllık kalkınma planlarında yer alan politikalar ile sınırlanmaması ve 10 yıllık esnek planların yapılması, alternatif turizm çeşitlerinin teşvik edilmesi, İstanbul'un özel olarak ele alınması ve tanıtımı yapılması, turizm eğitimine özen gösterilmesi, yatak kapasitesinin artırılması, yabancı sermayenin teşvik edilmesi şeklinde kararlar alınmıştır (Batuhan, 2018:62). Uzunca bir süre turizm şurası gerçekleştirilmemiş olup 15 yıl sonra, 2017 yılında yeni stratejilerin ve *vizyonun* hayata geçirilmesi adına 3. Turizm Şurası toplanmıştır. 3. Turizm Şura kapsamında sektörün yasal zeminin güçlendirilmesi, teknolojilerin takip edilerek uygulanması, yeni pazarların oluşturulması, sürdürülebilirlik, çevreye duyarlılık, sektöre ilişkin risk planı oluşturulması, sürdürülebilirlik kapsamında turizmde çeşitlilik sağlanması, yerel yönetimlerle iş birliği, gastronomi kültürünün geliştirilmesi şeklinde stratejiler belirlenmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Turizm Şuraları, sektörle ilgili paydaşların bir araya gelerek sektörün detaylı olarak ele alınması

açısından önemlidir. Ancak şurada alınan kararlar mevcut durum ve sorunları belirleme aşamasında kalmış, uygulamaya geçiş kısmında ise yetersiz kalmıştır (Batuhan,2018:68).

Turizm şuralarının yanı sıra sektörün gelişimi için hazırlanan bir diğer plan ise 2023 Turizm Stratejisi'dir. Bu strateji; üretim, yönetim ve uygulama aşamalarında sektöre bir yol haritası çizmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda; alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi, sürdürülebilir turizm yaklaşımlarının benimsenmesi, sektöre yönelik yatırım ve teşviklerin artırılması, iç turizmin geliştirilmesi, alt yapı ve ulaşım sorunlarının turizmin yoğun olduğu bölgelerde çözülmesi, turizmin 12 aya yayılması, belirli bir güzergâh oluşturularak doğal ve kültürel dokunun yenilenmesi amaçlanmıştır (TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Gerek kalkınma planları gerekse şuralar ve 2023 Turizm Stratejisi'nde temel olarak aynı noktalara değinilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, planlı dönemde Türkiye'nin yatak kapasitesini arttırmakla başlayan turizm politikasının yönünün, turizm çeşitliliğine, sürdürülebilirliğe ve daha uzun turizm sezonuna evirildiği değerlendirilebilir.

4. AVRUPA BİRLİĞİ TURİZM POLİTİKALARI İLE TÜRKİYE TURİZM POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Avrupa'nın dünya turizm pazarındaki yeri, dünyada turizmin gelişiminde kaptan rolü üstlenmesini de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte Avrupa'da yer alan Fransa, İspanya ve İtalya gibi ülkelerin bazı turistik özelliklerinin Türkiye ile benzer olması, turizm politikalarının kıyaslanması gerekliliğini de doğurmaktadır. Bu gerekçelerin yanı sıra Türkiye'nin turizm pazarının çok büyük çoğunluğunun Avrupalı turistlerden oluştuğu gerçeği (Tablo 3), Türkiye'nin daha nitelikli turizm ürünleri sunması açısından AB turizm politikalarını izlemesi ve karşılaştırma yapmasını neredeyse zorunlu kılmaktadır.

Tablo 3. Türkiye'nin turizm pazarı (%)

	Afrika (%)	Amerika (%)	Asya-Pasifik (%)	Avrupa (%)	Orta Doğu (%)
2010	1	2	10	80	7
2011	1	2	9	80	7
2012	1	2	8	81	7
2013	1	2	10	80	7
2014	1	2	10	78	8
2015	2	3	11	76	9

2016	2	2	10	76	10
2017	2	2	11	75	11
2018	2	2	11	75	9
2019	2	2	11	75	9
2020	2	2	10	79	6

Kaynak: (UNWTO, 2022)

Daha önce de ifade edildiği üzere, AB'nin turizm politikaları dolaylı ve doğrudan turizm politikaları olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bu politikalar çerçevesinde AB turizm politikaları incelendiğinde öncelikle birliğin kültürel turizme önem verdiği görülmektedir. Günümüzde birliğe 27 ülkenin üye olarak bulunması, AB'nin coğrafi sınırlarını genişletmekle birlikte kültürel zenginliği de sağlamaktadır. Birlik için Avrupa kültürü turizmin önemli bir yaratıcısı olarak kabul edilirken çeşitli projelerle de kültürel turizm desteklenmektedir. Örneğin; topluluk eylemi ile kültürel turizmin önemine dikkat çekilerek Avrupa kültürü, gelenekleri ve yaşam şekillerinin tanıtılması amaçlanmıştır (Emekli, 2005:102). Türkiye ise birçok medeniyete ev sahipliği yapmasının sonucu çok çeşitli kültürler, örf ve adetler, dinler, mimari eserler, el sanatları ve gastronomik çeşitlilik gibi kültürel zenginliklere sahiptir. Türkiye, bu kültürel değerlerin korunup sürdürülebilirliğini hedeflemesinin yanı sıra kültürel turizmin gelişimi adına 2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde tematik bölgeler vasıtasıyla kültürel bir güzergâh oluşturarak kültürel turizmin geliştirilmesini amaçlanmıştır.

AB için bir diğer önemli konu, çevrenin korunmasına karşı duyarlı yaklaşımdır. AB, turizmin çevreye verdiği zararların önüne geçebilmek adına bazı yasal sınırlar belirlemiştir. Bunlar; su kalitesi yönergesi, biyoçeşitlilik stratejisi, eko etiketleme ve havayolu *emisyon* üretiminin sınırlandırılmasıdır (Tekindağ, 2014:57). Türkiye ise AB'ye uyum çalışmaları ile çevreyi koruma amaçlı mavi bayrak, yeşil anahtar gibi eko etiketleme programlarını uygulamaktadır.

AB ve Türkiye, turizm talebini karşılamak ve turizmin tüm yıla yayılması için belirledikleri politikalar çerçevesinde turizm çeşitliliğini sağlamayı amaçlamıştır. Örneğin AB tarım politikası ile kırsal alanların gelişimi amaçlı agro-turizmin ve kırsal turizmin geliştirilmesini amaçlamıştır. Benzer şekilde Türkiye'de yayla turizminin geliştirilmesine önem gösterilmesinin yanı sıra hem AB hem de Türkiye *kruvaziyer*, golf, kongre, kültür ve spor turizminin geliştirilmesini planlamıştır.

Turizm politikaları kapsamında AB ve Türkiye sosyal turizmin geliştirilmesini hedeflenmiştir. AB herkesin tatil deneyimi yaşaması için sosyal turizm çerçevesinde bazı programlar gerçekleştirmektedir. *Calypso, Labour Market Holiday Fund, The Sunshine Fund* bu programlara örnek gösterilebilir. Türkiye’de ise sosyal turizmin oluşmasında; 1960’lı yıllarda ücretli izin haklarının yasallığa kavuşması ve 1965 yılında memurlar için çıkarılan çalışma saatlerinde azalma yasası ile çalışanların boş zamanlarının artması önemli rol oynamaktadır (Akdemir, 2020:1330). Ayrıca ülkenin sahip olduğu doğal güzellikler, tarihi ve arkeolojik zenginlikler sosyal turizm için uygun bir ortam yaratmaktadır. Ancak bu olumlu etkenler turizme katılan kişilerin sayısını artırsa da sosyal turizmin gelişmesinde yeterli olmamıştır. Ülkede geçim problemleri yaşayan, işsiz veya yoksul kategorisinde yer alan bireyler için turizm hareketlerine katılmak lüks olarak değerlendirilmektedir (Bıçkı, Ak ve Özgökçeler, 2013:64). Günümüzde sosyal turizm değerlendirildiğinde; kamu bankaları tarafından tatil kredisi sağlanarak tatil olanağı sunulması, 2022 yaz aylarında gençlerin 81 ilde tatil yapması için Kredi ve Yurtlar Kurumunda ücretsiz konaklama imkânı sunulması gibi teşvikler bulunmaktadır (Haberturk, 2022). Ancak bunlar sosyal turizmin geliştirilmesi adına yeterli boyutta değildir, bu tedbirler istikrarlı olduğu ve ekonomik iyileştirilmeler sağlandığı ölçüde sosyal turizmin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Avrupa Birliği ve Türkiye turizm politikalarında hedeflenen diğer bir önemli politika kaliteli bir sektör oluşturulması adına nitelikli personel yetiştirmek için turizm eğitimidir. Türkiye’de turizme yönelik mesleki eğitim örgün ve yaygın olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Şekil 2’de Türkiye’de turizm eğitiminin verilmiş biçimine yer verilmiştir:

Şekil 2. Türkiye’de turizm eğitimi

Turizm eğitiminin yaygınlaşması ile birlikte sektöre nitelikli personel yetiştirme anlamında olumlu bir gelişme olarak nitelendirilse de bazı sorunlar da ortaya çıkmıştır. Timur (1992), mesleki turizm eğitiminde karşılaşılan sorunları genel ve özel olarak iki sınıfa ayırmaktadır. Genel sorunları; turizm eğitim ve politikası, sektör ile eğitim veren kurumlar arasında işbirliği, koordinasyon, eğitilmiş personelin yasal korumaya almak olarak sıralarken özel sorunları; ders programları, eğitim araç ve gereçleri, yabancı dil, öğretim elemanı, kontenjan, staj ve yükseköğretim kurumlarının kuruluş yeri olarak sıralamıştır. Güneş (1997) mesleki eğitime ilişkin sorunları; milli bir turizm eğitimi politikasının bulunmaması, turizm eğitimine ayrılan finansmanın doğru bir şekilde kullanılmaması, turizm eğitiminde yer alan eğitimcilerin formasyon açısından eksikliği, eğitim programlarının eksikliği, eğitim merkezlerinde araç ve gereç eksikliği, plansız kontenjan, öğrenci seçiminde uygulanan yanlış politikalar şeklindedir. Tuyluoğlu (2003), turizm sektörü ile turizm eğitimi veren kuruluşlar arasındaki işbirliği eksikliği, turizm eğitiminde uyum ve koordinasyon eksikliği, ders programlarındaki uygulamalı derslerin eksikliği, yabancı dil eksikliği, öğretim elemanı sorunu, staj sorunu, eğitim kurumlarının kuruluş yerlerinin uzak olması olarak turizm eğitimine yönelik sorunları sıralamıştır. Keleş (2018) ise turizm eğitime ilişkin en önemli sorunun turizm eğitimi alan öğrencilerin mezun olduktan sonra başka sektörleri tercih etmesi olarak belirlemiştir. Bu çalışmalar çerçevesinde turizm eğitiminin ortak sorunları; mesleki eğitim politikası, ders müfredatı, araç ve gereç eksikliği, yabancı dil, staj, kontenjan, öğretim görevlisi, öğrencilerin mezun olduktan sonra başka alanlara yönelmesi şeklindedir. Bununla birlikte söz konusu sorunlar güncelliğini korumaktadır. Avrupa Birliği'nde ise, turizm eğitimi sosyal fonlarla desteklenen önemli bir husustur. Ayrıca AB'de büyük oteller ve gastronomi zincirleri kendi okulları vasıtasıyla personel yetiştirmektedirler (Demirkol ve Pelit, 2002:7). AB, turizm eğitiminin gelişimi adına birlik kapsamında Leonardo Da Vinci (Mesleki Eğitim Programı) 1995 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu program AB ve Avrupa Birliği'ne aday ülkeleri, mesleki eğitime ilişkin politikalar doğrultusunda desteklemektir (Ünal, 2007:19). Birlik nitelikli personel yetiştirmek ve sektörün kalitesinin artırılması için çeşitli programlar ile turizm eğitimini desteklemektedir.

AB ile Türkiye turizm politikaları incelendiğinde; birliğin politikaları çerçevesinde tek kur politikası ve serbest dolaşım politikası Türkiye'nin birliğe üye ülke olmamasından dolayı ülkede uygulanan bir politikalardan değildir. Ayrıca yine AB turizm politikaları arasında yer

alan sosyal turizm politikası çerçevesinde birlik, herkesin turizm faaliyetlerine katılımı için çeşitli projeler uygulamaktadır, aynı şekilde sosyal turizmin Türkiye turizm politikaları içerisinde de yer almasına rağmen ülke sosyal turizm konusunda yeterli değildir. Turizm sektörünün kalitesi için önemli olan mesleki eğitim konusunda ise yine önemli farklılıklar yer almaktadır. Birlik gerek büyük turizm zincirlerinin kendi okulları vasıtasıyla eğitim vermesi gerekse okullar aracılığıyla turizm eğitime önem göstererek sosyal fonlarla mesleki eğitimi desteklemesiyle turizm eğitiminin niceliğini artırmaya önem vermektedir. Türkiye’de ise turizm sektörüne yönelik hazırlanan plan ve politikalar çerçevesinde ise mesleki eğitim konusunda stratejilerin belirlenmesine rağmen çalışmada değinildiği gibi belirli sorunlar devam etmektedir.

Avrupa Birliği ülkeleri arasında bulunan ve Türkiye gibi birer Akdeniz ülkesi olan Fransa, İspanya ve İtalya’nın Türkiye ile benzer turistik özelliklere sahip olmasına rağmen Dünya Turizm Örgütü verileri incelendiğinde (UNWTO, 2022), turizm istatistikleri Türkiye’ye göre daha iyi bir konumdadır. Fransa, İspanya ve İtalya’nın birer AB üyesi olmasının sağladığı serbest dolaşım hakkı, tek kur, tek pazar gibi politikaların sağladığı avantajlar bu ülkelerin sektördeki rekabet gücünü artırmaktadır. Fransa’da turizmden sorumlu bakanlık Turizm Bakanlığı olup ülkenin turizm politika öncelikleri; turist sayısını artırma, sektörün bölgesel olarak dağılımını sağlamak, turist harcamalarını artırmak, turizmi mevsimlere yaymaktır (Sivil, 2007:70). İspanya turizmi ise dünya turizm pazarında önemli bir konuma sahiptir. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra İspanya, Avrupa’da kitle turizminin başkenti olmuştur. Turizmin ülkede önemli bir role sahip olmasından dolayı İspanya’da hükümetler ülkede yabancı yatırımları teşvik edici politikalar yürütmektedir (Avcı, 1997:61). İspanya 2020 turizm politikaları çerçevesinde; ülkede turizm istihdamını sağlamak, sektörün mevsimselliğinin azaltılması, doğal ve kültürel çevrenin korunması, toplumun ve hükümetin turizm farkındalığının artırılması amaçlanmıştır (Turismo, 2020:45). İtalya ise coğrafi konumu, turizm çeşitliliği, kültürel ve sanatsal zenginliği ile dünyanın önemli bir turizm merkezidir. Ülkede turizm devlet düzeyinde Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. İtalya Ulusal Stratejik Plan 2017-2022 planı çerçevesinde; turizmde sürdürülebilirlik, sektördeki yenilikleri takip etme ve erişebilirlik şeklindedir (OECD, 2020).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Turizm politikaları, sektörün kalitesinin artırılması ve geliştirilmesi için kısa, orta ve uzun dönemli olarak geliştirilen planları kapsamaktadır. Küresel pazarda ülkelerin turizm sektöründen en fazla payı almaları, geliştirdikleri turizm politikaları ile doğru orantılıdır. Dünya Turizm Örgütü verileri doğrultusunda en fazla pay sahibinin Avrupa kıtasının olması ve Türkiye'ye gelen turistlerin önemli bir bölümünün AB kökenli olmasından dolayı AB'nin turizm politikaları Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir (Emekli, 2006). Türkiye turizminin AB ile uyum içerisinde olması ve birliğe aday ülke olmasının önemi şu şekilde sıralanabilir:

- Birliğin dolaylı turizm politikalarında yer alan tek pazar hedefi doğrultusunda hem ülke turizminin çeşitliğinin artırılması hem de maliyetlerin azaltılarak rekabet gücünün artırılması,
- Ekonomik birlik (tek kur) politikası ile piyasalardaki kur dalgalanmalarından doğan maliyetlerin azalması,
- Birliğin serbest dolaşım hakkı ile herhangi bir engel olmadan üye ülkeler arasında dolaşım hakkının olması,
- Avrupa Birliği'nin turizm politikası kapsamında üye ülkelere sağladığı fonlardan yararlanması Türkiye turizmi açısından önemlidir.

Türkiye'ye gelen turistlerin büyük bir kısmının Avrupa Birliği kaynaklı olması (TÜRSAB, 2022) ülke turizminin başarısını Avrupa'daki başarısına bağlamaktadır. Bu sebeple Türkiye sahip olduğu Avrupa pazarını hem elinde tutabilmek hem de geliştirip uluslararası pazarda başlıca rakipleri olan Fransa, İspanya ve İtalya gibi ülkeler karşısında rekabet gücünü güçlendirmek adına turizm politikaları önem arz etmektedir.

AB ve Türkiye turizm politikaları incelendiğinde gerek AB gerekse de Türkiye; tanıtım, mesleki eğitim, turizmin çeşitlendirilmesi, mevsimsellik, çevreye duyarlılık, sürdürülebilirlik, kültürel turizm, sosyal turizmin geliştirilmesi gibi ortak hedeflere odaklanıldığı görülmektedir. Ancak aynı hedeflerin belirlenmesine rağmen uygulamadaki farklılıklardan dolayı AB turizmi daha ön plandadır. Avrupa Birliği'nin turizm politikaları incelendiğinde doğrudan ve dolaylı turizm politikaları kapsamında birlik öncelikle tek kur, tek pazar gibi turizm sektörünü birlik içerisinde bütüncül bir yaklaşım uygulamaya çalışılmıştır. Daha sonra ise birliğin turizm politikaları, çevreye duyarlılık, sürdürülebilirlik, turizm çeşitliliği gibi

konulara evrilmiştir. Türkiye turizm politikaları ise yatak kapasitesini artırma, altyapı gibi politikalara öncelik vermiş daha sonra ise çevreye duyarlılık, sürdürülebilirlik, mevsimsellik, ürün çeşitliliğinin artırılması gibi hedeflere yönelmiştir. Anlaşılacağı üzere gerek AB gerekse Türkiye turizmde benzer hedeflere yönelmiştir.

Avrupa Birliği sahip olduğu turizm potansiyelini iyi bir şekilde değerlendirerek DTÖ verileri çerçevesinde de küresel turizm piyasasında konumunu belirlemiştir. Özellikle AB ülkelerinden olan Fransa, İspanya ve İtalya sahip oldukları turizm potansiyelini iyi değerlendirerek dünya turizm pazarının zirvesinde rol oynamaktadırlar. Türkiye ise hem AB üyelik isteği ile hem de ülke turizm pazarının önemli bir bölümünün Avrupa kökenli turistlerin oluşturması ve turizm pazarında başlıca rakipleri olan Fransa, İspanya ve İtalya ile rekabet edebilirliğini artırması için Avrupa Birliği turizm politikalarını dikkate alarak ülke turizm politikalarını AB turizm politikalarına uyumlu hareket etmesi önem arz etmektedir.

Araştırmanın sonucu çerçevesinde Avrupa Birliği turizm politikalarının Türkiye açısından önemli olmasının başlıca sebeplerinden biri Türkiye turizm pazarının önemli bir bölümünün Avrupa Birliği'nin oluşturması ve Türkiye'nin ekonomik gerekçeler sebebiyle AB'ye girme isteğidir. AB ile Türkiye'nin turizm politikaları doğrultusunda birçok konuda ortak hedefler belirlemesine rağmen uygulamadaki farklılıklardan dolayı AB turizmi daha ön plandadır. Türkiye'nin AB standartlarına erişmesi ve birlik politikaları ile uyum sağlayarak başlıca rakipleri olan Fransa, İspanya ve İtalya ile rekabet edebilmek adına bazı öneriler getirmek mümkündür:

- Türkiye, turizm potansiyelini etkin bir şekilde değerlendirmek ve daha nitelikli turiste ev sahipliği yapabilmek adına bir plan dâhilinde tanıtım çalışmalarını yürütmelidir.
- Avrupa Birliği'nde turizm eğitimi sosyal fonlar ile desteklenen çeşitli programlarla gelişmesi amaçlanan ve teşvikler sağlanan önemli bir olgudur. Türkiye'de ise turizm eğitiminde araştırmanın üçüncü bölümünde incelendiği gibi birçok sorun mevcuttur. Bu sorunlar çerçevesinde mesleki eğitim hakkında yasal düzenlemeler yapılması, mesleki eğitimin niteliğine önem verilmesi ve eğitim alan bireylerin sektörde istihdamda yer almasının teşvik edilmesi önemlidir.
- AB sosyal turizm bağlamında kendini yeterli bulmasa da Türkiye'den ileri durumdadır (Sivil, 2007:117). Birlik herkesin turizm faaliyetlerine katılmasını sağlamak adına

çeşitli programlar yürütmektedir. Ancak Türkiye’de sosyal turizmin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yetersizdir. Sosyal turizmin gelişmesi adına öncelikle yaşam standartlarının yükselmesi, ekonomik problemlerin çözülmesi ve AB’de olduğu gibi sosyal turizmin geliştirilmesine yönelik çeşitli programlar yürütülmelidir.

- Avrupa çevre konusunda duyarlı bir yaklaşım sergilemektedir. Birlik çevreye duyarlılık kapsamında eko-verimlilik tekniklerinin geliştirilmesi doğrultusunda çevresel projeler çerçevesinde stratejiler belirlemiştir. Türkiye’de ise gerek kalkınma planları çerçevesinde gerek turizmle ilgili hazırlanan diğer stratejilerde çevre bilincinden ve sürdürülebilirlik konularına yer verilmiştir. Ancak politika belgelerinde yer alan hususların uygulamada dikkatlice izlenmesi gerekliliği açıktır.
- AB turizmde artan talebi karşılamak için yeni potansiyel turizm alanları geliştirmeye çalışmaktadır. Türkiye’de ise mevsimselliğin ve mekânsal yoğunluğun önüne geçmek adına kırsal, yayla, sağlık, kongre, golf, yat, mağara vb. şekilde sektörde zenginlik sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu faaliyetlerin altyapıları güçlendirilerek özellikle az gelişmiş bölgelerde bu turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi gerek bölge için gerekse sektör için sezonun uzatılması adına önemli bir kazanım olacaktır.
- Türkiye’nin ana pazarı olan Avrupa ve AB ülkelerinin turizme yönelik yaklaşımları yakından izlenmeli, AB üyeliği dikkate alınmaksızın bu pazarın korunması ve güçlendirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

6. KAYNAKÇA

- Akbaş, Z. ve Mutlu, Ç. (2016). Turizmi etkileyen Avrupa Birliği politikalarının Türkiye turizm politikaları ile karşılaştırılması: Ak Parti dönemi. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 123-139.
- Akça, Y. (2016). Türkiye’nin kalkınma politikalarında turizm politikası. International Conference On Eurasian Economies, Bartın Üniversitesi, Türkiye, 721-726.
- Akdemir, H. (2020). Sosyal turizme yeni bir bakış: Türkiye’nin alternatif kamp incelemesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1328-1343.

- Altıntaş, A. ve Şahin, F. K. (2007). Reşit Saffet Atabinen (1884-1965) ve Türk turizmine katkıları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 26 (42), 9-36.
- Arslan, F. (2014). Avrupa Birliği'nin turizm politikası ve Türkiye turizm stratejisi 2023 üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 427-438.
- Ateşoğlu, L. (2006). Avrupa Birliği turizm politikası ve Avrupa Birliği ile Türkiye turizm sektörleri üzerine etkileri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Muğla.
- Avcıkurt, C. (1997). Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde Türk turizmi (Sorunlar ve çözüm önerileri). (Yayınlanmamış doktora tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı, Balıkesir.
- Batuhan, T. (2018). 3. Turizm Şurası kararlarının turizm planlaması ve politikası çerçevesinde değerlendirilmesi. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 58-69.
- Bıçkı, D., Ak, D., Özgökçeler, S. (2013). Avrupa'da ve Türkiye'de sosyal turizm. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı-31, 49-73.
- Commission of the European Communities (1991), Community action plan to assist tourism (Com 91/97) Final, Brussels, 1-47.
- Çımat, A. ve Bahar, O. (2003). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi*, 3(6), 1-18.
- Çiçek, O. ve Özgen, I. (2001). Avrupa Birliği'nde turist hakları ve adaylık sürecinde Türkiye'deki uygulamalar, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 139-153.
- Dinçer, M. Z. ve Çetin, G. (2015). Kalkınma planlarında turizm. *Değişik Perspektifleriyle Turizm Politikası ve Planlaması*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dinçer, M. Z., Türkay, B. ve Avunduk, Z. B. (2015). Kırsal turizm politikaları: Avrupa Birliği ve Türkiye'deki politikaların değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5 (1), 49-60.
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği'nde turizm politikaları ve Türkiye'de kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14 (1-2), 99-107.

- Emekli, G. (2006). Avrupa Birliği bölgesel turizm politikasında turizmin yeri ve Türkiye turizmi. IV. Ulusal Coğrafya Sempozyumu “Avrupa Birliği sürecindeki Türkiye’de bölgesel farklılıklar”, Ankara Üniversitesi.
- Güneş, İ. (1997). Türkiye’de turizm eğitimi ve öğretiminin temel sorunları. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, sayı 1-2, 99-105.
- Gyr, U. (2010). The history of tourism: structures on the path to modernity. *European History Online*, 1-18.
- Haberturk (2022). [URL: <https://www.haberturk.com/kyk-ucretsiz-konaklama-kac-gun-kyk-ucretsiz-konaklamadan-kimler-hangi-yastakiler-yararlanabilir-3478956/3>] (Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2022).
- Karakuş, G. (2003). Avrupa Birliği turizm politikası, *Kültür ve Turizm Bakanlığı*.
- Karayazı, M. (2019). Avrupa Birliği’nde turizm politikasına yönelik düzenlemeler. *Uluslararası Turizm Uygulamaları*, 71-116.
- Keleş, Y. (2018). Neden turizm eğitimi? Lisans düzeyinde turizm öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Journal Of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 219-236.
- Lane, P. (2012). Tourism and the European Union- A brief overview. *Journal of Public Policies and Territory*, 1(3), 57-63.
- OECD (2020). OECD tourism trends and policies. [URL:<https://www.oecd.org/cfe/tourism/oecd-tourism-trends-and-policies-20767773.htm>] (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2022).
- Özdemir, M. (2002). 2. Turizm Şurası, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 6-9.
- Özdemir, V. (2014). Türkiye’de planlı kalkınma deneyimleri. [URL: https://dumludag.files.wordpress.com/2013/09/ozdemir_planlama.pdf] (Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2022)
- Özer, M. A. (2007). Temel belgeler eşliğinde Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri. *Sayıştay Dergisi*. 18(66-67), 67-98.

- Paksoy, P. (2005). Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde Avrupa Birliği'nin Türk turizmde rolü ve önemi. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, AB Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Sivil, İ. H. (2007). Avrupa Birliği turizm politikaları ve Türkiye turizmi. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Elâzığ.
- Soykan, F. (2000). Kırsal turizm ve Avrupa'da kazanılan deneyim. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 21-33.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi (2022). Yerüstü su kalitesi yönetmeliği. [URL:<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16806&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>] (Erişim Tarihi: 28 Ağustos 2022).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı (2022). [URL:<https://www.ab.gov.tr/>] (Erişim Tarihi: 26 Ağustos 2022).
- Tekindağ, M. (2014). Avrupa Birliği turizm destek politikalarının Türk turizm sektörüne etkileri. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 1(1), 1-19.
- Timur, A. (1992). Türkiye'de turizm eğitiminin yapısı, uygulanan politikalar ve sonuçları. Turizm Eğitimi Konferansı- Workshop, 9-11 Aralık, 47-53. Ankara. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Turismo (2020). Plan del Turismo Espanol Horizonte 2020 [URL:<https://www.tourspain.es/eses/Conozcanos/Documents/HistoricoPoliticaTuristica/PlanTurismoEspanolHorizonte2020>] (Erişim Tarihi: 10 Eylül 2022).
- Tonbil, A. S. (2019). Türkiye'de turizm politikası ve planlanması. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı. Samsun.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Planlar ve programlar. [URL: <https://www.sbb.gov.tr/>] (Erişim Tarihi 28 Haziran 2022).

- Türkeri, İ. (2014). Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitiminin özel nitelikli sorunları ve çözüm önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 1-14.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). 2023 Türkiye turizm stratejisi. [URL: <https://www.ktb.gov.tr/>] (Erişim Tarihi: 19 Haziran 2022).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. 3. Turizm Şurası. [URL: <https://www.ktb.gov.tr/>] (Erişim Tarihi: 20 Haziran 2022).
- TÜRSAB (2022). Milliyetlerine göre gelen yabancı ziyaretçiler. [URL: <https://www.tursab.org.tr/>] (Erişim Tarihi: 20 Haziran 2022).
- Tüzünkan, D. (2015). Türkiye’de uygulanan beş yıllık kalkınma planlarının istihdam politikaları açısından değerlendirilmesi. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 90-117.
- TYD (2003). Avrupa Birliği turizm mevzuat rehberi. AB bilgi köprüleri programı.
- UNWTO. UNWTO Tourism data dashboard. [URL: <https://www.unwto.org/>] (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2022).
- Ünal, A.B. (2007). Türkiye’nin Avrupa Birliği turizm politikasına uyumu. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği İlişkileri Bölümü, İstanbul.
- Ünlüönen, K. ve Boylu, Y. (2009). Turizmin Türkiye ekonomisindeki yeri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 1-17.

1. Etik Kurul İzin Belgesi: Bu çalışma kavramsal olarak hazırlanmış olup, ikincil verilerden yararlanılarak hazırlanan bir çalışma olmasından dolayı herhangi bir etik kurul izni gerektirmemektedir.

2. Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

3. Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Comparison of European Union Tourism Policies and Turkey Tourism Policies

Gözde YILDIRIM

Ondokuz Mayıs University, Institute of Graduate Programs

Yasin KELEŞ

Ondokuz Mayıs University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Guidance

Extensive Summary

The European continent is the region that has the largest share in world tourism movements. The European Union, which is the most important power of the European continent, determines the trends in tourism as well as in many economic sectors. Turkey's relations with the European Union and the fact that the European continent constitutes a significant part of the tourism market make it necessary to closely follow the approach of the European Union towards the tourism sector.

Tourism in Europe began to develop in very old times, primarily with educational relocations. Then, with the rapid developments in transportation networks, tourism started to spread in Europe. Today according to the data of the World Tourism Organization, Europe is the most visited region of the world with the share of approximately 68.2% of the world tourism market.

European Union countries constitute an important part of tourism activities in Europe. Within the EU, tourism policies are implemented as indirect and direct tourism policies. The European Union has dealt with the sector within the framework of indirect policies and issues related to the tourism sector. Since the 1990s, more serious steps have been taken regarding the tourism sector in Europe. After realizing the income-generating effect and positive effects of tourism for the sector, direct tourism policies were established in the European Union. Direct tourism policies and policies aiming directly at the development of the tourism sector have been determined.

As for Turkey, it is a country with high tourism potential with its geographical location, historical background, cultural and architectural values. As in many countries, tourism is seen as a solution to economic problems in Turkey. For this reason, the necessity of a planned

development of tourism in Turkey emerges. The regulations for the sector in the country are examined in two groups as before the planned period and after the planned period. Although large investments were not made in the tourism sector before the planned period, the sector was taken seriously by the state and started to be handled at the ministry level. In the planned period, the sector was discussed in detail both in development plans, tourism councils and 2023 tourism strategies.

The aim of this research is to compare the tourism policies of the EU with the tourism policies of Turkey due to the superiority of the European Union in tourism. As a result of the comparison made in the research for this purpose, it has been evaluated that the tourism policies of the European Union and Turkey focus on similar policies, but differ in certain points. In this context, suggestions for tourism policies were presented to policy makers.